

Prameny a literatura

Archivní fondy:

Archiv Národního technického muzea:

- f. Cosmanos, spojené továrny textilní a tiskárny látek, Josefův Důl u Kosmonos
- f. Josef Jareš, Ing.
- f. Klepova sbírka

Moravský zemský archiv v Brně:

- f. A. a J. Löw Beera synové, továrna vlněného zboží
- f. Bratři Schoellerové, továrna na sukna
- f. Gubernium, 1636–1785
- f. Krajský soud civilní Brno, 1849–1863
- f. Krajský úřad Brno, 1850–1860
- f. Krajská vláda Brno, 1850–1855

Národní archiv:

- f. České místodržitelství 1901–1910

Státní oblastí archiv Litoměřice:

- f. Živnostenský inspektorát Liberec, 1884–1934

Státní oblastní archiv v Praze:

- f. Cosmanos, a. s. Josefův Důl

Státní oblastní archiv Zámorsk:

- f. Českoskalická přádelna bavlny, mechanická tkalcovna, barevna a tiskárna, dříve Ladislav Bartoň, Česká Skalice
- f. Benedikta Schrolla syn, Broumov, Olivětín
- f. Živnostenský inspektorát Hradec Králové, 1892–1942

Státní okresní archiv Liberec:

- f. Jan Liebieg a spol., Liberec.
- f. Rodinný archiv Liebiegů, 1820–1944
- f. Továrna Franz Schmitt Český Dub

Státní okresní archiv Most:

- f. G. A. Fröhlicha syn, a. s., tkalcovna, přádelna a výroba sametu, Varnsdorf
- f. Mautnerovy textilní závody, a. s., tkalcovna, Mšeno nad Nisou
- f. Přádely bavlny Michalke a spol., Horní Litvínov
- f. Tanvaldské textilní závody, a. s., Tanvald

Státní okresní archiv Náchod:

f. Okresní úřad Broumov, 1868–1897

Státní okresní archiv Opava:

f. Okresní úřad Opava I, 1850–1938

Zemský archiv v Opavě:

- f. Bellak, W. a J., továrna na vlněné módní zboží, Krnov
- f. Czerny Franz, továrna vlněných látek, Krnov
- f. Herber Fr., továrna bavlněného zboží, barevna a úpravna, Místek – Sviadnov
- f. Landsberger, A., první slezská přádelna bavlny, tkalcovna a úpravna, Frýdek
- f. Larisch Alois a synové, továrna na sukno a vlněné zboží, Krnov
- f. Trebitsch S. a syn, Vítkov
- f. Živnostenský inspektorát Moravská Ostrava, 1892–1942

Periodické publikace:

- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1884, Wien 1885.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1885, Wien 1886.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1886, Wien 1887.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1887, Wien 1888.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1888, Wien 1889.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1889, Wien 1890.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1890, Wien 1891.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1891, Wien 1892.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1892, Wien 1893.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1893, Wien 1894.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1894, Wien 1895.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1895, Wien 1896.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1896, Wien 1897.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1897, Wien 1898.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1898, Wien 1899.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1899, Wien 1900.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1900, Wien 1901.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1901, Wien 1902.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1902, Wien 1903.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1903, Wien 1904.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1904, Wien 1905.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1905, Wien 1906.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1906, Wien 1907.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1907, Wien 1908.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1908, Wien 1909.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1909, Wien 1910.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1910, Wien 1911.*
- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1911, Wien 1912.*

- Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1912, Wien 1912.*
Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1913, Wien 1914.
Bericht der k.k. Gewerbe-Inspectoren über ihre Amtsthätigkeit im Jahre 1914, Wien 1915.
Leipziger Monatsschrift für Textil-Industrie, 1889–1905.
Moravia: ein Blatt zur Unterhaltung, zur Kunde des Vaterlandes, des gesellschaftlichen und industriellen Fortschrittes, 1843.
Národní noviny, 1868.
Ost und West – Blätter für Kunst, Literatur und geselliges Leben, 1839.
Technische Blätter – Vierteljahrschrift des Deutschen Ingenieur- und Architekten-Vereines in Böhmen, 1869–1905.

Staré tisky, dobové publikace, paměti:

- 100 Jahre Johann Liebieg & Comp. Ein Gedenkbuch für jene, die nach uns kommen, Reichenberg 1928.*
1777–1927 G. A. Fröhlichs Sohn A.G. Warnsdorf ČSR, Warnsdorf 1927.
 Max Adler, *Die Anfänge merkantilistischen Gewerbepolitik in Österreich, Wien und Leipzig 1903.*
 Anton Anschiringer, *Album der Industrie des Reichenberger Handelskammer-Bezirks, Praha 1981.*
 Anton Anschiringer, *Johann Liebieg: ein Arbeiterleben geschildert von einem Zeitgenossen, Leipzig 1871.*
 Johann Joachim Becher, *Politischer Discurs: von den eigentlichen Ursachen des Auf- und Abnehmens der Städte, Länder und Republicken in specie, wie ein Land Volkreich und Nahrfahrt zu machen und in eine rechte Societatem civilem zu bringen, Frankfurt am Main 1673.*
 Albín Bráf, *Studien über nordböhmische Arbeiterverhältnisse, Prag 1881.*
 Charlotte Bronteová, *Shirley, Praha 1975.*
 Josef Bühlmann, August Thiersch, Heinrich Wagner, *Handbuch der Architektur: Entwerfen, Anlage und Einrichtung der Gebäude, Darmstadt 1883.*
Designation Iconographica Oberleventensdorfenses Pannarias Officinas Vvlgo Fabricas Penicilliarbitrio Representants, 1728.
Die hundertjährige Geschichte der Ersten Brünner Maschinen-Fabriks-Gesellschaft in Brünn von 1821 bis 1921, Leipzig 1922.
 Adam Ferguson, *An Essay on the History of Civil Society, Philadelphia 1819.*
 Josef Gruber, *Obchodní a živnostenské komory v Rakousku, jejich historický vývoj a význam, in Obzor národohospodářský I (1896), s. 356–361.*
 Josef Gruber, *Průmyslová politika, Praha 1910.*
 František Halas, *Kemka: vzpomínky bývalého textilního dělníka, Praha 1950.*
 Hermann Hallwich, *Firma Franz Leitenberger 1793–1893: eine Denkschrift, Prag 1893.*
 Hans J. Hatschek, *Das Manufakturhaus auf dem Tabor in Wien. Ein Beitrag zur österreichischen Wirthschaftsgeschichte des 17. Jahrhunderts, Leipzig 1886.*
 Philipp Wilhelm von Hörnigk, *Oesterreich uber alles wann es nur will: das ist wohmeiner Fürschlag, wie mittelst einer wolbestellten Lands-Oeconomie die Kayserl. Erbland in kurzem über alle andere Staat von Europa zu erheben und mehr als einiger derselben von denen andern independent zu machen, Nürnberg 1684.*

- Walter Christaller, *Die zentralen Orte in Süddeutschland: eine ökonomisch-geographische Untersuchung über die Gesetzmäßigkeit der Verbreitung und Entwicklung der Siedlungen mit städtischen Funktionen*, Jena 1933.
- Johann Heinrich Gottlob Justi, *Vollständige Abhandlung von denen Manufakturen und Fabriken*, Kopenhagen 1758.
- Walter Gropius, *Monumentale Kunst und Industriebau*, in H. Probst, C. Schädlich, Walter Gropius: *Ausgewählte Schriften*, Bd. 3, Berlin, 1987.
- Max Kraft, Die Sicherheits- und Wohlfahrtseinrichtungen auf der Jubiläums-Gewerbe-Ausstellung in Wien 1888, in *Zeitschrift des österreichischen Ingenieur- und Architektenvereins* 2 (1889), s. 33–59.
- Max Kraft, Die Schutz- und Sicherheits-Einrichtungen auf der allgemeinen deutschen Ausstellung für Unfallverhütung in Berlin 1889, in *Zeitschrift des österreichischen Ingenieur- und Architektenvereins* 3 (1890), s. 102–114.
- Max Kraft, *Fabrikshygiene: Darstellung der neuesten Vorrichtungen und Einrichtungen für Arbeitsschutz und Wohlfahrt*, Wien 1891.
- Karel Marx, *Kapitál: kritika politické ekonomie – díl první*, Praha 1978.
- Karel Marx, Bedřich Engels, *Manifest komunistické strany*, Praha 1974.
- Budgett Meakin, *Model factories and villages: ideal conditions of labour and housing*, London 1905.
- Oskar Meister, Johann Leopold von Köffler und die Anfänge der Brünnener Tuchindustrie, in *Zeitschrift des deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens*, 1–2/XX (1916), s. 57–86.
- James Montgomery, *The Theory and Practice of Cotton Spinning or the carding and spinning master's assistant*, Glasgow 1836.
- Felix Moritz, Eduard Schmitt, *Handbuch der Architektur IV – Gebäude für Lebensmittelversorgung*, Leipzig 1909.
- Eduard Langer, *Firma Benedict Schroll's Sohn*, Prag 1895.
- Evan Leigh, *The Science of Modern Cotton Spinning*, Manchester, London 1875.
- Božena Němcová, *Básně a jiné práce*, Praha 1957.
- Ernest Neufert, *Navrhování staveb: podklady, normy, předpisy o zřizování, stavbě, tvorbě, nárocích na prostor, na prostorové vztahy, tvoření rozměrů budov, místností, zařízení, přístrojů z hlediska člověka jako měřítka a cíle. Příručka pro stavebního odborníka, stavebníka vyučujícího i studenta*, Praha 1995.
- Karla Pfeiferová, *Paměti: stará textilačka vypravuje*, Praha 1964.
- Alfred Francis Pribram, *Das böhmische Commerzkollegium und seine Tätigkeit*, Prag 1898.
- Karl Pribram, *Geschichte der österreichischen Gewerbepolitik von 1740–1860*, Leipzig 1907.
- Průkopníci socialismu u nás*, Praha 1954.
- Wilhelm Reber, *Fabrikanlagen: Ein Handbuch für Techniker und Fabrikbesitzer*, Leipzig, 1901.
- Josef Rezler a dcera, *Ze života průkopníků sociální demokracie*, Praha 1920.
- Joseph Anton Stephan von Riegger, *Archiv der Geschichte und Statistik, insbesondere von Böhmen*, Dresden 1792.
- Johann Richter, Materialien zur Geschichte der Duxer Manufaktur, *Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen* 1-2/71 (1933), s. 119–145.

- Emmanuel Roth, Agnes Bluhm, Max Kraft, *Gewerbehygiene, Teil 1: Allgemeine Gewerbehygiene und Fabrikgesetzgebung*, Jena 1894.
- Ludwig Schlesinger, Zur Geschichte der Industrie in Oberleutensdorf, in *Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen* 5/III (1867), s. 136–37.
- Wilhelm von Schröder, *Fürstliche Schatz- und Rentkammer, nebst seinem Tractat vom Goldmachen, wie auch vom Ministrissimo oder Oberstaatbedienten*, Leipzig 1752.
- Isidor Singer, *Untersuchungen über die socialen Zustände in den Fabrikbezirken des nordöstlichen Böhmen: ein Beitrag zur Methodik socialstatistischer Beobachtung*, Leipzig 1885.
- Johann Slokar, *Die Geschichte der österreichischen Industrie und ihrer Förderung unter Kaiser Franz I.*, Wien 1914.
- Adam Smith, *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, Edinburgh 1843.
- Johann Gottfried Sommer, *Das Königreich Böhmen: Pilsner Kreis, Sechster Band*, Prag 1838.
- Joseph Sonnenfels, *Grundsätze der Polizey, Handlung und Finanz*, Wien 1786.
- Statistische Arbeiten der Handels- und Gewerbe-Kammer in Brünn. II. Heft: Rückblicke auf die Schafwollwaaren-Industrie Brünns von 1765–1864*, Brünn 1866.
- Andrew Ure, *The Philosophy of Manufactures: or An Exposition of the Scientific, Moral and Commercial Economy of the Factory System of Great Britain*, London 1835.
- Ludwig Utz, *Moderne Fabrikanlagen*, Leipzig, Uhlands technischer Verlag, Otto Politzky, 1907.
- Verordnung des Handelsministeriums im Einvernehmen mit dem Ministerium des Innern vom 23. August 1911, womit besondere Vorschriften zum Schutze des Lebens und der Gesundheit der Hilfsarbeiter in gewerblichen Betrieben erlassen werden, in welchem Buch- und Steindruckerei sowie Schriftgiessereiarbeiten vorgenommen werden.*
- Verordnung des Leiters des Handelsministeriums im Einvernehmen mit dem Minister des Innern vom 23. November 1905 mit welcher auf Grund des 74 des Gesetzes vom 8. März 1885, R.G.Bl. Nr. 22, betreffend die Abänderung und Ergänzung der Gewerbeordnung, allgemeine Vorschriften zum Schutze des Lebens und der Gesundheit der Hilfsarbeiter erlassen werden.*
- Max Weber, *Wirtschaftsgeschichte – Abriss der universalen Sozial- und Wirtschaftsgeschichte*. München – Leipzig 1923.
- Die Wohlfahrts-Einrichtungen der Arbeitgeber zu Gunsten ihrer Angestellten und Arbeiter in Österreich*. Herausgegeben vom k.k. Arbeitsstatistischen Amte in Handelsministerium. II. Teil. Wohlfahrts-Einrichtungen der gewerblichen und Handelsbetriebe, Wien 1904.

Literatura:

- Robert C. Allen, *The British industrial revolution in global perspective*, Cambridge, New York 2009.
- William J. Ashworth, *The Industrial Revolution: the state, knowledge and global trade*, London, Oxford, New York, 2017.
- Reyner Banham, *A concrete Atlantis: U.S. Industrial Building and European Modern Architecture, 1900–1925*, Cambridge, London 1989.
- Sven Beckert, *Empire of Cotton: A New History of Global Capitalism*, Allen Lane 2014.
- James Belich, *Replenishing the Earth: The Settler Revolution and the Rise of the Anglo-world*, Oxford 2009.
- Jakub S. Beneš, *Workers and Nationalism: Czech and German Social Democracy in Habsburg Austria*, Oxford 2017.
- Ivan T. Berend, *An Economic History of Nineteenth-Century Europe: Diversity and Industrialization*, Cambridge 2013.
- Lindy Biggs, *The Rational Factory: Architecture, Technology, and Work in America's Age of Mass Production*, Baltimore and London 1996.
- Richard Biernacki, *The Fabrication of Labor: Germany and Britain, 1640–1914*, Los Angeles 1995.
- Betsy Hunter Bradley, *The Works: The Industrial Architecture of the United States*, Oxford 1995.
- Elke Brünle, *Bibliotheken von Arbeiterbildungsvereinen im Königreich Württemberg, 1848–1918*, Wiesbaden 2010.
- Alois Brusatti (Hrsg.), *Die Habsburgermonarchie 1848–1918: Die wirtschaftliche Entwicklung*, Wien 1973.
- Jan Bříza, Ludmila Hlaváčková, Petr Svobodný, *Dějiny Všeobecné fakultní nemocnice v Praze 1790–2010*, Praha 2011.
- Peter Burke, *Společnost a vědění: od Gutenberga k Diderotovi*, Praha 2007.
- Rondo Cameron, A New View of European Industrialization, in *The Economic History Review* 38/1 (1985), s. 1-23.
- Ivo Cerman, Jakub Rákosník a kolektiv, *Habsburkové: 1740–1918: vznikání občanské společnosti*, Praha 2016.
- Ivo Cerman, *Chotkové: příběh úřednické šlechty*, Praha 2008.
- Olivier Cinqualbre, La mise en schémas de l'usine (1910–1930), in *Le Mouvement social* 125 (1983), s. 97–112.
- Gary B. Cohen, Nationalist Politics and the Dynamics of State and Civil Society in the Habsburg Monarchy, 1867–1914, in *Central European History* 40 (2007), 241–278.
- Yves Cohen, L'espace de l'organisateur: Ernest Mattern, 1906-1939, in *Le Mouvement social* 125 (1983), s. 79–96.
- Alice Crawford (ed.), *The Meaning of the Library: A Cultural History*, Princeton 2015.
- John Deak, *Forging multinational state: state making in Imperial Austria from the Enlightenment to the First World War*, Stanford 2015.
- Jean Delumeau, *Strach na Západě ve 14.–18. století: obležená obec II (vládnoucí kultura a strach)*, Praha 1999.

- Kurt Ebert, *Die Anfänge der modernen Sozialpolitik in Österreich: Die Taaffesche Sozialgesetzgebung für die Arbeiter im Rahmen der Gewerbeordnungsreform (1879–1885)*, Wien 1975.
- Shmuel N. Eisenstadt, Multiple Modernities, in *Daedalus* 1/129 (Winter 2000), s. 1–28.
- Marlene Ellerkamp, *Industriearbeit, Krankheit und Geschlecht. Zu den sozialen Kosten der Industrialisierung: Bremer Textilarbeiterinnen 1870–1914*, Göttingen 1991.
- Jana Englová, K sociální politice velkých průmyslových závodů v druhé polovině 19. století a na začátku 20. století, in *Studie k sociálním dějinám* 6, ed. Jana Macháčová, Jiří Matějček, Kutná Hora 2001.
- Lukáš Fasora, Brněnské textilní dělnictvo, 1765–1914, in *Brno – Moravský Manchester*, ed. Andrea Břežinová, Tomáš Zapletal, Brno 2014.
- Lukáš Fasora, *Dělník a měšťan: vývoj jejich vzájemných vztahů na příkladu šesti moravských měst 1870–1914*, Praha 2010.
- Lukáš Fasora, *Josef Hybeš (1850–1921): život, dílo a mýtus*, Praha 2018.
- Lukáš Fasora, *Svobodný občan ve svobodné obci? Občanské elity a obecní samospráva města Brna 1851–1914*, Brno 2007.
- Inez Florschütz, *Architektur und Arbeit: Die Fabrik in der bayerischen Frühindustrialisierung 1840–1860*, Frankfurt am Main 2000.
- Michel Foucault, *Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení*, Praha 2000.
- Michel Foucault, *Zrození kliniky*, Červený Kostelec 2010.
- Herman Freudenberger, *Lost Momentum: Austrian Economic Development, 1750s–1830s*, Wien 2003.
- Herman Freudenberger, State Intervention as an Obstacle to Economic Growth in the Habsburg Monarchy, in *The Journal of Economic History* 4/27 (1967), s. 493–509.
- Herman Freudenberger, Gerhard Mensch, *Von der Provinzstadt zur Industrieregion (Brünn-Studie): Ein Beitrag zur Politökonomie der Sozialinnovation, dargestellt am Innovationsschub der industriellen Revolution im Raume Brünn*, Göttingen 1975.
- Herman Freudenberger, Fritz Redlich, *The Industrial Development of Europe: reality, symbols, images*, in *Kyklos* 3/17 (1964), s. 372–400.
- Ute Frevert, *Krankheit als Politisches Problem 1770–1880: Soziale Unterschichten in Preußen zwischen medizinischer Polizei und staatlicher Sozialversicherung*, Göttingen 1984.
- Patrick Fridenson, Die Arbeiterpolitik großer Unternehmen in Frankreich und ihre Auswirkungen auf die Arbeiterschaft, 1880–1914, in Jürgen Kocka, *Arbeiter und Bürger im 19. Jahrhundert: Varianten ihres Verhältnisses im europäischen Vergleich*, München 1986.
- Anne Frühauf, *Fabrikarchitektur in Hamburg: Entwicklung und Bestand bis 1914*, Hamburg 1991.
- Eric de Gier, *Capitalist Workingman's Paradises: Corporate Welfare Work in Great Britain, the USA, Germany and France in the Golden Age of Capitalism, 1880-1930*, Amsterdam 2016.
- Colum Giles, Ian H. Goodall, *Yorkshire Textile Mills: The Building of the Yorkshire Textile Industry, 1770-1930*, London 1992.
- Richard Gillespie, *Manufacturing Knowledge: A History of the Hawthorne Experiments*, New York 1991.

- David F. Good, *The Economic Rise of the Habsburg Empire 1750–1914*, Berkeley, Los Angeles, London 1984.
- Vladan Hanulík, *Historie nekonvenčních léčebných praktik v době profesionalizace medicíny: vznik a vývoj lázní Gräfenberg v 1. polovině 19. století*, Pardubice 2017.
- Odette Hardy-Hémery, Une nébuleuse en expansion aux XIXe et XXe siècles: l'espace de l'usine sidérurgique de Denain, in *Le Mouvement social* 125 (1983), s. 57–78.
- Gernot Heiß, Erziehung der Waisen zur Manufakturarbeit: Pädagogische Zielvorstellungen und ökonomische Interessen der maria-theresianischen Verwaltung, in *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung* 85 (1977), s. 316–331.
- Pavel Himl, *Zrození vagabunda: neusedlí lidé v Čechách 17. a 18. století*, Praha 2007.
- Milan Hlavačka, *Dějiny dopravy v českých zemích v období průmyslové revoluce*, Praha 1990.
- Milan Hlavačka, *Cestování v éře dostavníků: všední den na střeoevropských cestách*, Praha 1996.
- Milan Hlavačka, Pavel Cibulka a kol., *Sociální myšlení a sociální praxe v českých zemích, 1781–1939*, Praha 2015.
- Milan Hlavačka, Pavel Cibulka et al., *Chudinství a chudoba jako sociálně-historický fenomén: ambivalence dobových perspektiv, individuální a kolektivní strategie chudých a instrumentária řešení*, Praha 2013.
- Pavla Horská, *Kapitalismus a střeoevropská společnost: příspěvek ke studiu formování tzv. průmyslové společnosti*, Praha 1970.
- Jiří Hrbek, *Barokní Valdštejnové v Čechách: 1640–1740*, Praha 2013.
- Miroslav Hroch, Luda Klusáková, *Criteria and Indicators of Backwardness: Essays on uneven development in European History*, Praha 1996.
- Miroslav Hroch, *Handel und Politik im Ostseeraum während des Dreissigjährigen Krieges*, Praha 1976.
- Miroslav Hroch, Josef Petráň, *17. století – Krize feudální společnosti?*, Praha 1976.
- Marie Husová, Manufaktura a továrna: příspěvek k historickému pojmosloví, in *Studie k hospodářským a sociálním dějinám* 1 (1946), 63–72.
- Janet Hunter and Helen Macnaughtan, Gender and the global textile industry, in *The Ashgate Companion to the textile workers, 1650–2000*, ed. Lex Heerma van Voss, Els Hiemstra-Kuperus, Elise van Nederveen Meerkerk, Burlington, Ashgate, 2010.
- Alfred D. Chandler, Jr., *The Visible Hand: the Managerial Revolution in American Business*, Cambridge, Massachusetts, and London 1977.
- Jan Janák, *Dějiny Moravy 3/1: Hospodářský rozmach Moravy 1740–1918*, Brno 1999.
- Jan Janák, Hospodářské výsledky náměšťské továrny na výrobu jemných suken ve světle bilancí z let 1840–1848, in *Z kralické tvrže* 8, Brno – Kralice nad Oslavou 1977, s. 37–47.
- Jan Janák, Ke vzniku první mechanické přádelny lnu na Moravě v Šumperku, in *Lnářský průmysl: příspěvky k dějinám* 4 (1981), s. 185–221.
- Jan Janák, *Příčiny vzniku předlitavské sociální správy*, Brno 1970.
- Jan Janák, Snahy o vydání továrního řádu pro brněnské soukenické manufaktury na konci 18. století, in *Vlastivědný věstník moravský* 32 (1980), s. 276–288.
- Jan Janák, Z počátků moravského sociálního zákonodárství. Vznik instituce stravovacích stanic a jejich frekvence na jižní Moravě, in *Časopis Matice moravské* 88 (1969), s. 50–72.

- Martin Jemelka, *Lidé z kolonií vyprávějí své dějiny*, Ostrava 2009.
- Martin Jemelka, *Na Šalamouně: společnost a každodenní život v největší moravskoost-ravské hornické kolonii (1870-1950)*, Ostrava 2008.
- Martin Jemelka (ed.), *Ostravské dělnické kolonie I: závodní kolonie kamenouhelných dolů a koksoven v moravské části Ostravy*, Ostrava 2011.
- Martin Jemelka (ed.), *Ostravské dělnické kolonie II: závodní kolonie kamenouhelných dolů a koksoven ve slezské části Ostravy*, Ostrava 2012.
- Martin Jemelka (ed.), *Ostravské dělnické kolonie III: závodní kolonie Vítkovických železáren a dalších průmyslových podniků*, Ostrava 2015.
- Leif Jerram, Space: A useless category for historical analysis?, in *History and Theory* 3/52 (2013), s. 400–419.
- Zdeněk Jindra, Ivan Jakubec a kol., *Hospodářský vzestup českých zemí od poloviny 18. století do konce monarchie*, Praha 2015.
- František Jílek a kol., *Studie o technice v českých zemích 1800–1918 III.*, Praha 1985.
- Jaroslav Joza, *Z minulosti textilního průmyslu v Libereckém kraji (počátky tovární výroby ve vlnářském průmyslu v Liberci)*, Praha 1958.
- Pieter Judson, *Exclusive Revolutionaries: Liberal Politics, Social Experience, and National Identity in the Austrian Empire, 1848–1914*, Ann Arbor 1996.
- Pieter Judson, *Guardians of Nations: Activists on the Language Frontiers of Imperial Austria*, Cambridge, Massachusetts, London 2006.
- Pieter M. Judson, *The Habsburg Empire: A New History*, Cambridge, London 2016.
- Jan Kábrt, Závodní nemocenské pokladny v podkrkonošských přádelnách Inu v 2. polovině 19. století, *Krkonoše – Podkrkonoší 2/1966 – Vlastivědný sborník Muzeum Trutnov*, s. 166–171.
- Ludmila Kárníková, *Vývoj obyvatelstva v českých zemích, 1754–1914*, Praha 1965.
- Miroslav Kárný, Alois Pěnička, *Sto let kladenských železáren*, Praha 1959.
- Martin Klečacký, *Český ministr ve Vídni: ve službách císaře, národa a politické strany*, Praha 2017.
- Arnošt Klíma, English Merchant Capital in Bohemia in the Eighteenth Century, in *The Economic History Review* 1/12 (1959), s. 34–48.
- Arnošt Klíma, *Manufakturní období v Čechách*, Praha 1955.
- Jaap Kloosterman, Unwritten Autobiography: Labor History Libraries before World War I, in Marcel van der Linden, Leo Lucassen (ed.), *Working on Labor: Essays in Honor of Jan Lucassen*, Leiden 2012.
- Jürgen Kocka, *Arbeiter und Bürger im 19. Jahrhundert: Varianten ihres Verhältnisses im europäischen Vergleich*, München 1986.
- Andrea Komlosy, *An den Rand Gedrängt: Wirtschafts- und Sozialgeschichte des Oberen Waldviertels*, Wien 1988.
- Andrea Komlosy, *Grenze und ungleiche regionale Entwicklung: Binnenmarkt und Migration in der Habsburgermonarchie*, Wien 2003.
- Reinhart Koselleck, Christian Meier (Hrsg.), *Geschichtliche Grundbegriffe: historisches Lexikon zur politisch-sozialen Sprache in Deutschland*, Stuttgart 1975.
- Gabriele Kreuzberger, *Fabrikbauten in Stuttgart: ihre Entwicklung von der Mitte des 19. Jahrhunderts bis zum Ersten Weltkrieg*, Stuttgart 1993.
- Jiří Kroupa, *Školy dějin umění: metodologie dějin umění 1*, Brno 1996.

- Rudolf Kučera, *Staat, Adel und Elitenwandel: die Adelsverleihungen in Schlesien und Böhmen, 1806–1871 im Vergleich*, Göttingen 2012.
- Rudolf Kučera, *Život na příděl: válečná každodennost a politiky dělnické třídy v českých zemích, 1914–1918*, Praha 2013.
- František Kutnar, Penzijní ústav hrabačovské plátenické manufaktury a bělidla, *Krkonoše – Podkrkonoší 1963 – Vlastivědný sborník Muzeum Trutnov*, s. 158–159.
- David S. Landes, *The Unbound Prometheus: technological change and industrial development in Western Europe from 1750 to the present*, Cambridge 1969.
- Dieter Langewiesche, Klaus Schönhoven, *Arbeiterbibliotheken und Arbeiterlektüre im Wilhelminischen Deutschland*, *Archiv für Sozialgeschichte* 16 (1976), s. 135–204.
- Milena Lenderová, *K hříchu i modlitbě: žena devatenáctého století*, Praha 2016.
- Vladimír Lesák a kolektiv, *Lidé kolem bavlny: sborník vzpomínek a dokumentů z historie práce a bojů náhodských textiláků*, Hradec Králové 1966.
- Vladimír Lesák, *Textilní průmysl v Ústí nad Orlicí od poloviny 19. století do konce první republiky*, Hradec Králové 1993.
- Adina Lieske, *Arbeiterkultur und bürgerliche Kultur in Pilsen und Leipzig*, Bonn 2007.
- Alf Lüdtke, *Arbeitsbeginn, Arbeitspausen, Arbeitsende. Skizzen zu Bedürfnisbefriedigung und Industriearbeit im 19. und frühen 20. Jahrhundert*, in Gerhard Huck (Hrsg.), *Sozialgeschichte der Freizeit*, Wuppertal 1981, s. 95–122.
- Timo Luks, *Betrieb als Ort der Moderne: zur Geschichte von Industriearbeit, Ordnungsdenken und Social Engineering im 20. Jahrhundert*, Bielefeld 2010.
- Timo Luks, *Die Massengesellschaft auf dem Weg in die Kantine: Fabrikmahlzeit, Selbstbedienung und „Ordnungsdenken“ bei der Daimler-Benz AG 1948–53*, in *Historische Anthropologie: Kultur, Gesellschaft, Alltag* 1/17 (2009), s. 38–55.
- Vladimír Macura, *Šťastný věk (a jiné studie o socialistické kultuře)*, Praha 2008.
- František Mainuš, *Janovické harrachovské plátenické podnikání v letech 1746–1756: příspěvek k otázce charakteru našich manufaktur*, in *Slezský sborník* 4/54 (1956), s. 468–494.
- František Mainuš, *Janovické harrachovské plátenické podnikání II*, in *Slezský sborník* 3/55 (1957), s. 392–411.
- František Mainuš, *Janovické harrachovské plátenické podnikání III*, in *Slezský sborník* 4/55 (1957), s. 461–480, zde s. 479–480.
- František Mainuš, *Plátenictví na Moravě a ve Slezsku v 17. a 18. století*, Ostrava 1959.
- František Mainuš, *Počátek průmyslové výroby v Náměšti nad Oslavou*, in *Z kralické tvrze* 6, Brno – Kralice nad Oslavou, 1972–1973, s. 30–36.
- František Mainuš, *Vlnářství a bavlnářství na Moravě a ve Slezsku v 18. století*, Praha 1960.
- Deirdre N. McCloskey, *The Bourgeois Virtues: Ethics for an Age of Commerce*, Chicago 2006.
- Rudolf Málek, Miroslav Petrtýl, *Knihy a Pražané: pět set let knižní kultury v Praze*, Praha 1964.
- Jiří Matějček, Jana Machačová, *Nástin vývoje textilní výroby v českých zemích v období 1781–1848*, Opava 1991.
- Jiří Matějček, Jana Machačová, *Nástin vývoje textilní výroby v českých zemích v období 1781–1848. Díl 2, Suroviny, technika, hospodaření*, Opava 1991.

- Jiří Matějček, Jana Macháčová, *Nástin vývoje textilní výroby v českých zemích v období 1781–1848. Díl 3, Sociální vývoj; exkurzy, závěr*, Opava 1992.
- Pavel Matlas, Panský špitál jako prostředek disciplinace poddaných? K sociálnímu zabezpečení raně novověkého venkova, in Milan Hlavačka, Pavel Cibulka et al. *Chudoba a chudoba jako sociálně-historický fenomén: Ambivalence dobových perspektiv, individuální a kolektivní strategie chudých a instrumentária řešení*, Praha 2013, s. 204–234.
- Pavel Matlas, *Shovívavá vrchnost a neukáznění poddaní?: hranice trestní disciplinace poddaného obyvatelstva na panství Hluboká nad Vltavou v 17.–18. století*, Praha 2011.
- Thomas Mergel, Modernization, in *European History Online* (EGO), published by the Leibniz Institute of European History (IEG), Mainz 2012-06-21 (<http://www.ieg-ego.eu/mergelt-2011-en>).
- Otakar Mrázek, *Vývoj průmyslu v českých zemích a na Slovensku od manufaktury do roku 1918*, Praha 1964.
- Milan Myška, Bavlnářský průmysl v Evropě a v zemích habsburské monarchie v době založení maloskalické přádelny, in Josef Kejzlar a kolektiv, *Dějiny textilní výroby v České Skalici*, Dvůr Králové nad Labem, Ústí nad Orlicí, 1987.
- Milan Myška, Pre-Industrial Iron-Making in the Czech Lands: the Labour Force and Production Relations, 1350–1840, in *Past & Present* 1/82 (1979), s. 44–72.
- Milan Myška, *Založení a počátky vítkovických železáren, 1828–1880*, Ostrava 1960.
- Katrina Navickas, *Protest and the Politics of Space and Place, 1789–1848*, Manchester 2015.
- Zdeněk Nebřenský, Proměny továrního prostoru v období vrcholné průmyslové moderny. Přístupy, problémy a perspektivy soudobého historického výzkumu, in *Moderní dějiny* 1/24 (2016), s. 1–25.
- Zdeněk Nebřenský, „Tovární komíny nejsou samy tím objektem, o nějž se jedná“. Představy živnostenských inspektorů o uspořádání továrního prostoru v Předlitavsku v letech 1884–1914, in *Hospodářské dějiny / Economic History* 30/1 (2015), s. 39–73.
- Osvald Nevřiva, Dělnický konzumní spolek Einigkeit v Prosečném, *Krkonoše – Podkrkonoší* 5/1970 – *Vlastivědný sborník Muzeum Trutnov*, s. 196–202.
- Gérard Noiriel, Espace de production et luttes sociales: l'exemple des usines sidérurgiques lorraines (1880–1930), in *Le Mouvement social* 125 (1983), s. 25–45.
- Karel Novotný, *Severočeští tiskaři kartounu v první polovině 19. století*, Praha 1993.
- Karel Novotný, *Kláštevní manufaktura v Oseku*, Praha 1967.
- Tomáš Pavlíček, *Výchova kněží v Čechách a jejich role v náboženské kultuře (1848–1914)*, Praha 2017.
- Lynn Pearson, *Victorian and Edwardian British Industrial Architecture*, Marlborough, 2016.
- Lawrence A. Peskin, *Manufacturing Revolution: Intellectual Origin of American Industry*, Baltimore 2007.
- Jiří Pešek, *Měšťanská vzdělanost a kultura v předbělohorských Čechách, 1547–1620, (všední dny kulturního života)*, Praha 1993.
- Josef Petráň, *Poddaný lid v Čechách na prahu třicetileté války*, Praha 1964.
- Alena Petráňová, K využití práce žebráků v textilní výrobě, in *Československý časopis historický* 1/60 (1962), s. 94–118.
- Jiří Pokorný, *Lidová výchova na přelomu 19. a 20. století*, Praha 2003.

- Josef Polišínský, *Třicetiletá válka a evropská krize 17. století*, Praha 1970.
- Sidney Pollard, *Peaceful Conquest: The Industrialization of Europe, 1760–1970*, Oxford 1981.
- Sidney Pollard (Hg.), *Region und Industrialisierung: Studien zur Rolle der Region in der Wirtschaftsgeschichte der letzten zwei Jahrhunderte*, Göttingen 1980.
- Sidney Pollard, *The Genesis of Modern Management: A Study of the Industrial Revolution in Great Britain*, Cambridge, Massachusetts 1965.
- Petr Popelka, *Zrod moderní dopravy: modernizace dopravní infrastruktury v Rakouském Slezsku do vypuknutí první světové války*, Praha 2013.
- Petr Popelka, *Zrod moderního podnikatelstva: bratři Kleinové a podnikatelé v českých zemích a Rakouském císařství v éře kapitalistické industrializace*, Ostrava 2011.
- Roy Porter, *Největší dobrodiní lidstva: historie medicíny od starověku po současnost*, Praha 2001.
- Jaroslav Purš, *Průmyslová revoluce: vývoj pojmu a koncepce*, Praha 1973.
- Jakub Raška, Průmyslová revoluce jako vyprávění o západní modernizaci. Příspěvek k dějinám historiografické kultury Velké Británie, in *Dějiny, Teorie, Kritika* 2 (2016), s. 7–38.
- Kerstin Renz, *Industriearchitektur im frühen 20. Jahrhundert: das Büro von Philipp Jakob Manz*, München 2005.
- Antonín Robek (ed.), *Etnografie dělnictva X*, Praha 1983.
- Helmut Rumpler, Peter Urbanitsch (Hg.), *Die Habsburgermonarchie 1848-1918 Band IX/1. Soziale Strukturen. Von der Feudal-Agrarischen zur Bürgerlich-industriellen-Gesellschaft*, Wien 2010.
- Wolfgang Rupper, *Die Fabrik: Geschichte von Arbeit und Industrialisierung in Deutschland*, München 1983.
- Arthur Salz, *Geschichte der böhmischen Industrie in der Neuzeit*, München, Leipzig 1913.
- Jutta Schwarzkopf, *Unpicking Gender: The Social Construction of Gender in the Lancashire Cotton Weaving Industry, 1880–1914*, Aldershot, Ashgate 2004.
- Ludmila Sinkulová, *Dějiny československého lékařství 1740–1848*, Praha 1965.
- Olga Skalníková, Úloha vzdělání v pražských dělnických spolcích, in *Etnografie dělnictva VI*, Praha 1975.
- Jan Skutil, *Náměšť nad Oslavou: dějiny města od nejstarší doby po naši současnost*, Praha 1984.
- Bohumír Smutný, Činnost Jindřicha Kajetána Blümegena na Moravě v letech 1748–1752 a jeho úloha při koupi panství Náměšť nad Oslavou Fridrich Vilémem Haugvicem, in *Časopis Matice moravské* 120 (2001), s. 391–425.
- Bohumír Smutný, *Potštejnská manufaktura na česko-kladském pomezí: studie o východočeském plátenictví v letech 1754–1761*, Hradec Králové 2002.
- Blanka Soukupová, Knihovny a čítárny jako součást vzdělávacího programu spolků českého dělnictva v Praze na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 19. století, in *Miscellanea* 9 (1992), s. 171–184.
- George Steinmetz, *Regulating the Social: The Welfare State and Local Politics in Imperial Germany*, Princeton 1993.
- Philip J. Stern, Carl Wennerlind (ed.), *Mercantilism Reimagined: Political Economy in Early Modern Britain and Its Empire*, Oxford 2014.
- Hermann Sturm, *Fabrikarchitektur – Villa – Arbeitersiedlung*, München 1977.

- Petr Svobodný, Ludmila Hlaváčková, *Dějiny lékařství v českých zemích*, Praha 2004.
- Dennis Sweeney, *Work, Race, and the Emergence of Radical Right Corporatism in Imperial Germany*, Ann Arbor 2009.
- Jindřich Šebánek, Textilní podniky moravských Kouniců I. Z dějin industrialisace na Moravě na počátku 18. století, in *Časopis Matice moravské* 55 (1932), s. 95–168, 418–468.
- Jindřich Šebánek, Textilní podniky moravských Kouniců II. Z dějin industrialisace na Moravě na počátku 18. století, in *Časopis Matice moravské* 56 (1932), s. 101–180.
- Bedřich Šindelář, O západoevropských odbornících v některých textilních manufakturách na Moravě koncem 18. století, in *Časopis Matice moravské* 77, Brno 1958, s. 54–74.
- Jiří Šouša, Jiří Štaif, Diskurzivní reprezentace sociální otázky: Čechy na přelomu 19. a 20. století, in Milan Hlavačka, Pavel Cibulka et al., *Chudinství a chudoba jako sociálně historický fenomén*, Praha 2013, s. 100–134.
- Zdeněk Šolle, *Dělnické hnutí v českých zemích koncem minulého století (1887–1897)*, Praha 1951.
- Zdeněk Šolle, *Ke vzniku první dělnické strany v naší zemi*, Praha 1953.
- Jarmila Štastná, Pražské dělnické potravní spolky ve druhé polovině 19. století, in *Etnografie dělnictva VI*, Antonín Robek a kolektiv autorů, Praha 1975.
- Jarmila Štastná, *Život textilních dělníků na Ústecku a Českořebovsku 1870–1914*, Vysoké Mýto 1980.
- Jennifer Tann, *Wool & Water: the Gloucestershire Woollen Industry and its Mills*, Stroud 2012.
- Jakob Tanner, *Fabrikmahlzeit: Ernährungswissenschaft, Industriearbeit und Volksernährung in der Schweiz, 1890–1950*, Zürich 1999.
- Edward P. Thompson, *The Making of the English Working Class*, New York 1966.
- Ulrike Thoms, Industrial Canteens in Germany, 1850–1950, in Marc Jacobs, Peter Scholliers (ed.), *Eating Out in Europe: Picnics, Gourmet Dining and Snacks since the Late Eighteenth Century*, Oxford, New York 2003, s. 351–372.
- Ulrike Thoms, Essen in der Arbeitswelt. Das betriebliche Kantinenwesen seit seiner Entstehung um 1850, in Hans-Jürgen Teuteberg, *Die Revolution am Esstisch: neue Studien zur Nahrungskultur im 19. / 20. Jahrhundert*, Stuttgart 2004, s. 203–217.
- Daniela Tinková, *Tělo, věda, stát: zrození porodnice v osvícenské Evropě*, Praha 2010.
- Daniela Tinková, *Zákeřná Mefitis: zdravotní policie, osvěta a veřejná hygiena v pozdně osvícenských Čechách*, Praha 2012.
- Hubert Treiber, Heinz Steinert, *Die Fabrikation des zuverlässigen Menschen. Über die „Wahlverwandschaft“ von Kloster- und Fabrikdisziplin*, München 1980.
- Karsten Uhl, *Humane Rationalisierung? Die Raumordnung der Fabrik im fordistischen Jahrhundert*, Bielefeld 2014.
- Karsten Uhl, Räume der Arbeit: Von der frühneuzeitlichen Werkstatt zur modernen Fabrik, in *Europäische Geschichte Online (EGO)*, Mainz, 2015-11-3 (<http://www.ieg-ego.eu/uhlk-2015-de>).
- Karsten Uhl, „Schafft Lebensraum in der Fabrik!“. Betriebliche Kantinen und Speiseräume im deutschen Rationalisierungsdiskurs, 1880–1945, in Karsten Uhl, Lars Bluma (Hg.), *Kontrollierte Arbeit – disziplinierte Körper? Zur Sozial- und Kulturgeschichte der Industriearbeit im 19. und 20. Jahrhundert*, Bielefeld 2012.

- Otto Urban, *Kapitalismus a česká společnost: k otázkám formování české společnosti 19. století*, Praha 2003.
- Otto Urban, Zprávy živnostenských inspektorů jako pramen hospodářských a sociálních dějin, in Robert Kvaček (usp.), *K českým hospodářským dějinám 19. a 20. století*, Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et Historica 3, 1979 – Studia Historica XIX, Praha 1979.
- Vladislava Valchářová, Lukáš Beran, Jan Zikmund, *Industriální topografie / Královéhradecký kraj*, Praha 2012.
- Vladislava Valchářová, Lukáš Beran, Jan Zikmund, *Industriální topografie / Ústecký kraj*, Praha 2011.
- Andre Wakefield, *The Disordered Police State: German Cameralism as Science and Practice*, Chicago 2009.
- Immanuel Wallerstein, *The modern world-system II. Mercantilism and the consolidation of the European world-economy, 1600–1750*, Berkeley, Los Angeles, London 2011.
- Stefan Wedrac, *Die Allgemeine Arbeiter-Kranken- und Invalidenkasse in Wien 1868–1880: Entstehung, Umfeld und Erfolge der Vorgängerin der Wieder Gebietskrankenkasse*, Wien 2013.
- Martin J. Wiener, *English Culture and the Decline of the Industrial Spirit, 1850-1980*, Cambridge 2004.
- Mike Williams, Douglas. A. Farnie, *Cotton Mills in Greater Manchester*, Preston 1992.
- Petr Wohlmuth, *Bastionové pevnosti a vojenská revoluce*, Praha 2015.
- Aleš Zářický (ed.), *The Involvement of Businessmen in Local and Regional Public Life in Central Europe, 1800–1914*, Ostrava 2009.